

אחרי מות קדושים

יש להסיר את המלח ואין להשתמש בו פעם נוספת. כך פסק הרמ"א.

איך מוציא המלח את הדם הבלוע בבשר? ומדוע אין להשתמש באותו מלח פעמיים?

על מנת לענות על שאלות אלו נצטרך להבין כיצד מבחינה מדעית פועלת ה"מליחה" הקשורה לתהליך כימי הנקרא אוסמוזה.

אוסמוזה היא מעבר של ממס דרך קרום בררני בכיוון מפל הריכוזים. כלומר, מעבר מתמיסה דלילה יותר (שבה ריכוז המומסים הכולל נמוך יותר), לתמיסה מרוכזת יותר (שבה ריכוז המומסים הכולל גבוה יותר).

בהתאם לכך, כשאנו מפזרים מלח על חתיכת בשר מלאה בדם, שרובו מים, הינו מלוח פחות מהמלח העוטף את הבשר מבחוץ, לכן הדם יעבור לסביבה המלוחה. במקרה זה, יהיה מעבר של נוזל בעיקר לכיוון אחד - מהנוזל המהול יותר (דם) לנוזל עם המלחים (המלח הספוג בדם).

נקבע להלכה כי אין להשתמש באותו מלח למליחת בשר פעמים נוספות. הסיבה לכך קשורה גם היא לתהליך האוסמוזה. המלח כבר ספוג ומהול בנוזל הדם ובשלב מסוים הוא לא יהיה הרבה יותר מרוכז מהדם בבשר, ולכן לא ישאב אותו בצורה טובה.

מעניין לציין כי מבחינה מדעית, ניתן ליצור תהליך זה של אוסמוזה גם בעזרת סוכר, אך נחלקו הפוסקים בדבר¹. רוב הפוסקים לא התירו המלחה בעזרת סוכר. באגרות משה (חלק ב' י"ד ס' כ"ג) אף מודגש כי אין להשתמש באמצעים כימיים אחרים המסוגלים להוציא את הדם, שאין לנו אלא מה שנאמר בחז"ל.

לסיכום, בפרשה זו למדים אנו, כיצד הסבר מדעי עשוי לסייע ביישום פסיקה הלכתית של מליחת בשר החיה, על מנת להימנע מאכילת דם האסור מהתורה. יחד עם זאת, הדרך בה עלינו לבצע את המליחה צריכה להיות על פי פסיקה הלכתית מדויקת, שכן הנימוקים לאיסור הינם רוחניים ומוסריים ולא מדעיים. כפי שנאמר בדברים (י"ב, כ"ה) לאחר הציווי שלא לאכול את הדם: "למען ייטב לך ולבניך אחריו כי תעשה הישר בעיני".

1 סיכום מקיף של הדעות השונות ניתן למצוא בשו"ת יביע אומר ד' יורה דעה סימן ב

בפרשת "אחרי מות" מופיע שוב איסור אכילת דם. בפעם זו, מפרטת התורה בהרחבה איסור זה: "וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל ... אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם וְנִתְתִּי פָנָי בְּנֶפֶשׁ הָאֲכָלָת אֶת הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה: כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר... עַל כֵּן אֶמְרָתִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם... כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וְאֶמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל אֲכָלְיוֹ יִכְרֹת". שמונה פעמים מופיעה המילה "נפש" באיסור דם. הפרשנים השונים (רש"י רמב"ן ספורנו ועוד) מסבירים שנפש החיה - כוח החיות שלה, תלוי בדם. לכן הדם עולה על המזבח ומכפר על נפשו של האדם.

מדוע הנפש תלויה בדם? הדם מהווה כ 7% - 8% ממשקל גופנו. תפקידו הוא להעביר חומרים חיוניים הנחוצים לתפקוד הגוף. מערכת הצינורות בה זורם הדם נקראת מערכת ההובלה, והיא מכילה סוגי תאים וחומרים חיוניים ההכרחיים לתפקודנו. העיקריים שבהם - תאי דם אדומים המכילים מולקולות המוגלובין לנשיאת חמצן לתאים, תאי דם לבנים מסוגים שונים המהווים חלק ממערכת ההגנה (המערכת החיסונית),

טסיות דם המשתתפות בתהליך קרישת הדם. הדם מכיל גם חומרי מזון המפורקים במערכת העיכול והלימפה, עוברים למחזור הדם, ומשם כמעט לכל תאי גופנו וכן והורמונים האחראיים על וויסות ופעילות תקינה של מערכות הגוף. למעשה, כל תהליך של חיים המתרחש בגופנו מתרחש בזכות העובדה שדם מגיע ומזין את התאים באותו אזור. לפיכך מובן מדוע קושרת התורה בצורה כל כך ברורה בין הדם לנפש. בדם תלויים כל התהליכים המורכבים המקיימים את האדם.

חז"ל קבעו כי דם הבלוע באיברים ולא נראה מבחוץ מותר, אך דם היוצא מהאיברים נאסר לאכילה (שו"ע יו"ד ס"ז ב'). לכן אין לבשל בשר שלא עבר תהליך להוצאת הדם הבלוע בתוכו. חכמים לימדונו שניתן להוציא את הדם ע"י צליית הבשר באש או ע"י מליחה. המליחה צריכה להיעשות במלח המקיף את כל חתיכת הבשר לכתחילה. לאחר המליחה

פרשה ומדע - מכללת הרצוג
יותם טרסיוק, סטודנט למדעים במכללת הרצוג.

עריכה וכתבייה מדעית ד"ר חוי ששון מרצה בחוג למדעים ומרכזת החוג לחינוך

